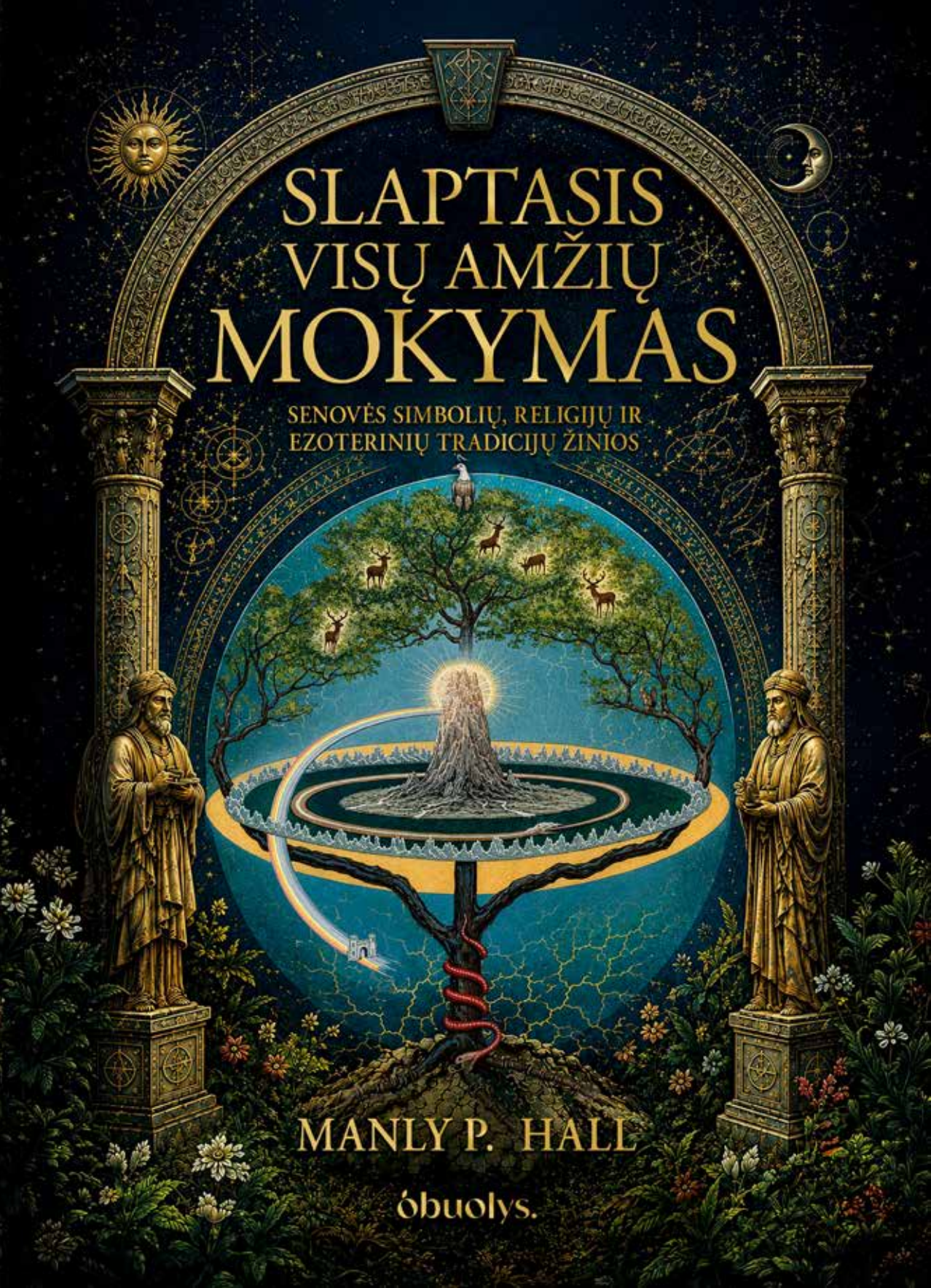




# SLAPTASIS VISŲ AMŽIŲ MOKYMAS

SENOVĖS SIMBOLIŲ, RELIGIJŲ IR  
EZOTERINIŲ TRADICIJŲ ŽINIOS

MANLY P. HALL

óbuolys.

MANLY P. HALL

SLAPTASIS  
VISŲ AMŽIŲ  
MOKYMAS

Vertė

UAB „KNYGŲ MINISTERIJA“



# T U R I N Y S

|                                                                  |     |
|------------------------------------------------------------------|-----|
| IŽANGA.....                                                      | 5   |
| PRATARMĖ.....                                                    | 9   |
| IIVADAS.....                                                     | 13  |
| SENOVĖS MISTERIJOS IR SLAPTOSIOS DRAUGIJOS. Pirmoji dalis.....   | 33  |
| BRITANIJOS IR GALIJOS DRUIDŲ MISTERIJOS .....                    | 36  |
| MITROS APEIGOS .....                                             | 40  |
| SENOVĖS MISTERIJOS IR SLAPTOSIOS DRAUGIJOS. Antroji dalis.....   | 44  |
| ASAR-HAPIO MISTERIJOS .....                                      | 48  |
| ODINO MISTERIJOS.....                                            | 53  |
| SENOVĖS MISTERIJOS IR SLAPTOSIOS DRAUGIJOS. Trečioji dalis ..... | 55  |
| ORFĖJO MISTERIJOS .....                                          | 60  |
| BAKCHO (DIONISO) APEIGOS.....                                    | 62  |
| ATLANTIDA IR SENOVĖS DIEVAI .....                                | 65  |
| MIRŠTANČIO DIEVO MITAS .....                                     | 70  |
| TOTO HERMIO TRISMEGISTO GYVENIMAS IR MOKYMAI....                 | 75  |
| PRIELAIIDOS DĖL HERMIO TAPATYBĖS .....                           | 76  |
| SUDARKYTI HERMETIZMO FRAGMENTAI .....                            | 77  |
| TOTO KNYGA .....                                                 | 78  |
| POIMANDRES, HERMIO REGĖJIMAS .....                               | 79  |
| INICIACIJA PIRAMIDĖJE.....                                       | 87  |
| PIRAMIDĖS PROBLEMOS .....                                        | 89  |
| SFINKSAS .....                                                   | 92  |
| PIRAMIDĖS MISTERIJOS.....                                        | 94  |
| IZIDĖ, PASAULIO MERGELĖ .....                                    | 98  |
| EGIPTO MIRUSIŲJŲ MUMIFIKAVIMAS .....                             | 107 |
| SAULĖ – VISUOTINĖ DIEVYBĖ.....                                   | 109 |
| SAULĖS TREJYBĖ .....                                             | 109 |
| KRIKŠČIONYBĖ IR SAULĖ .....                                      | 112 |
| SAULĖS GIMTADIENIS.....                                          | 113 |
| TRYŠ SAULĖS .....                                                | 114 |
| DANGAUS GYVENTOJAI SAULĖJE .....                                 | 116 |
| SAULĖ ALCHEMIKŲ SIMBOLIKOJE.....                                 | 117 |
| VIDURNAKČIO SAULĖ.....                                           | 118 |
| SAULĖS SPALVOS .....                                             | 118 |
| ZODIAKAS IR JO ŽENKLAI .....                                     | 120 |

|                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------|-----|
| BEMBINO IZIDĖS PLOKŠTĖ.....                               | 132 |
| BEMBINO PLOKŠTĖS SIMBOLIKA.....                           | 136 |
| SENOVĖS STEBUKLAI .....                                   | 145 |
| GRAIKŲ ORAKULAI.....                                      | 148 |
| SEPTYNI PASAULIO STEBUKLAI.....                           | 153 |
| PITAGORO GYVENIMAS IR FILOSOFIJA.....                     | 156 |
| PITAGORO PAGRINDAI.....                                   | 159 |
| SIMBOLINIAI PITAGORO AFORIZMAI .....                      | 164 |
| PITAGORO ASTRONOMIJA.....                                 | 165 |
| PITAGORO MATEMATIKA .....                                 | 168 |
| ŽODŽIŲ SKAITMENINĖS GALIOS NUSTATYMO METODAS.....         | 170 |
| ĮVADAS Į PITAGORO SKAIČIŲ TEORIJĄ.....                    | 171 |
| DEŠIMTIES SKAIČIŲ LENTELĖ.....                            | 175 |
| ŽMOGAUS KŪNAS SIMBOLIZME .....                            | 181 |
| HIRAMO LEGENDA.....                                       | 190 |
| PITAGORO MUZIKOS IR SPALVŲ TEORIJA.....                   | 202 |
| MUZIKOS FILOSOFIJA .....                                  | 203 |
| SFERŲ MUZIKA.....                                         | 206 |
| SPALVŲ FILOSOFIJA.....                                    | 209 |
| ŽUVYS, VABZDŽIAI, GYVŪNAI, ROPLIAI IR PAUKŠČIAI.          |     |
| Pirmoji dalis.....                                        | 212 |
| VABZDŽIAI .....                                           | 215 |
| ROPLIAI.....                                              | 220 |
| ŽUVYS, VABZDŽIAI, GYVŪNAI, ROPLIAI IR PAUKŠČIAI.          |     |
| Antroji dalis .....                                       | 224 |
| FENIKSAS .....                                            | 226 |
| GYVŪNAI.....                                              | 229 |
| GĖLĖS, AUGALAI, VAISIAI IR MEDŽIAI .....                  | 235 |
| <i>CULTUS ARBORUM</i> .....                               | 238 |
| AKMENYS, METALAI IR BRANGAKMENIAI .....                   | 245 |
| ĮSTATYMŲ PLOKŠTĖS .....                                   | 248 |
| ŠVENTASIS GRALIS .....                                    | 250 |
| METALŲ IR BRANGAKMENIŲ MAGIJA .....                       | 252 |
| MAGIJOS APEIGOS IR BURTININKAVIMAS .....                  | 256 |
| JUODOSIOS MAGIJOS TEORIJA IR PRAKTIKA .....               | 258 |
| IŠTRAUKA IŠ DAKTARO FAUSTO KNYGOS, VITENBERGAS, 1524..... | 259 |
| DVASIŲ PRISIŠAUKIMO MODUS OPERANDI.....                   | 262 |
| PENTAGRAMA .....                                          | 265 |
| ELEMENTAI IR JŲ GYVENTOJAI.....                           | 267 |
| GNOMAI.....                                               | 270 |
| UNDINĖS .....                                             | 273 |
| SALAMANDROS.....                                          | 274 |

|                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------|-----|
| SILFAI .....                                                 | 275 |
| BENDROSIOS PASTABOS.....                                     | 277 |
| HERMETIZMO FARMAKOLOGIJA, CHEMIJA IR TERAPIJA....            | 279 |
| PARACELSO MEDICINOS FILOSOFIJOS SISTEMA.....                 | 280 |
| HERMETIZMO LIGŲ KILMĖS TEORIJA.....                          | 283 |
| HERMETIZMO ŽOLININKYSTĖ IR FARMAKOLOGIJA .....               | 285 |
| KABALA – SLAPTOJI IZRAELIO DOKTRINA.....                     | 290 |
| <i>SEFER JECIRA</i> , SUTVĖRIMO KNYGA.....                   | 294 |
| KABALOS KOSMOGONIJOS PAGRINDAI.....                          | 302 |
| KABALOS PASAULIŲ SISTEMA.....                                | 303 |
| SEFIROTŲ MEDIS.....                                          | 313 |
| KABALOS ŽMOGAUS SUTVĖRIMO RAKTAI.....                        | 321 |
| TARO KORTŲ ANALIZĖ.....                                      | 332 |
| PADANGTĖ DYKUMOJE.....                                       | 346 |
| PADANGTĖS STATYBA.....                                       | 348 |
| PADANGTĖS REIKMENYS.....                                     | 351 |
| ŠLOVĖS MANTIJOS.....                                         | 354 |
| URIMAI IR TUMIMAI.....                                       | 356 |
| ROŽĖS IR KRYŽIAUS BROLIJA .....                              | 358 |
| PIRMASIS POSTULATAS .....                                    | 358 |
| ANTRASIS POSTULATAS .....                                    | 361 |
| TREČIASIS POSTULATAS.....                                    | 366 |
| KETVIRTASIS POSTULATAS.....                                  | 367 |
| ROZENKREICERIŲ DOKTRINOS IR NUOSTATOS.....                   | 369 |
| <i>CONFESSIO FRATERNITATIS R. C. AD RUDITOS ELROPE</i> ..... | 369 |
| PENKIOLIKA ROZENKREICERIŲ IR KABALOS SCHEMŲ.....             | 379 |
| ALCHEMIJA IR JOS ATSTOVAI .....                              | 390 |
| PARACELSA FON HOHENHEIMAS .....                              | 392 |
| RAIMUNDAS LULIJUS .....                                      | 395 |
| NIKOLAS FLAMELIS .....                                       | 397 |
| GRAFAS BERNARDAS IŠ TREVIZO.....                             | 399 |
| ALCHEMIJOS TEORIJA IR PRAKTIKA.....                          | 401 |
| ALCHEMIKŲ SIMBOLIKA .....                                    | 407 |
| ALCHEMIJOS TEORIJA IR PRAKTIKA.....                          | 414 |
| ALCHEMINIŲ FORMULIŲ KILMĖ.....                               | 414 |
| HERMIO SMARAGDINĖ LENTELĖ.....                               | 416 |
| ROŽĖS IR KRYŽIAUS (R. C.) BROLIŲ LAIŠKAS .....               | 419 |
| CHEMINĖS VESTUVĖS.....                                       | 427 |
| PIRMOJI DIENA.....                                           | 427 |
| ANTROJI DIENA.....                                           | 428 |
| TREČIOJI DIENA .....                                         | 430 |

|                                                          |     |
|----------------------------------------------------------|-----|
| KETVIRTOJI DIENA.....                                    | 431 |
| PENKTOJI DIENA.....                                      | 433 |
| ŠEŠTOJI DIENA .....                                      | 435 |
| SEPTINTOJI DIENA .....                                   | 436 |
| BEIKONAS, ŠEKSPYRAS IR ROZENKREICERIAI .....             | 439 |
| KRIPTOGRAMA KAIP SIMBOLIKOS FILOSOFIJOS<br>VEIKSNYS..... | 449 |
| MASONŲ SIMBOLIKA .....                                   | 460 |
| DIONISO ARCHITEKTAI .....                                | 463 |
| SALIAMONAS, VISUOTINĖS IŠMINTIES ĮSIKŪNIJIMAS.....       | 467 |
| NEĮKAINOJAMAS MASONŲ PAVELDAS .....                      | 470 |
| MISTINĖ KRIKŠČIONYBĖ .....                               | 471 |
| ARTŪRO CIKLAS IR ŠVENTOJO GRALIO LEGENDA.....            | 477 |
| KRYŽIUS IR NUKRYŽIAVIMAS .....                           | 482 |
| PRARASTOSIOS ALEKSANDRIJOS BIBLIOTEKOS.....              | 483 |
| KRYŽIUS PAGONIŲ SIMBOLIKOJE.....                         | 484 |
| TAU KRYŽIUS.....                                         | 485 |
| <i>CRUX ANSATA</i> .....                                 | 486 |
| ROMOS IR GRAIKŲ KATALIKŲ KRYŽIAI.....                    | 487 |
| NUKRYŽIAVIMAS – KOSMINĖ ALEGORIJA .....                  | 488 |
| NUKRYŽIUOTIEJI IŠGANYTOJAI.....                          | 489 |
| KICALKOATLIO NUKRYŽIAVIMAS.....                          | 491 |
| KANČIŲ VINYS.....                                        | 492 |
| APOKALIPSĖS PASLAPTIS .....                              | 494 |
| ISLAMO TIKĖJIMAS.....                                    | 504 |
| AMERIKOS INDĖNŲ SIMBOLIKA .....                          | 516 |
| <i>POPOL VUH</i> .....                                   | 519 |
| ŠIBALBOS MISTERIJOS.....                                 | 520 |
| ŠIBALBOS MISTERIJŲ RAKTAI.....                           | 524 |
| MISTERIJOS IR JŲ EMISARAI .....                          | 527 |
| HIPATIJA.....                                            | 528 |
| GRAFAS KALIOSTRAS .....                                  | 529 |
| GRAFAS SEN ŽERMENAS .....                                | 532 |
| AMERIKOS ISTORIJOS EPIZODAI .....                        | 535 |
| IŠVADOS.....                                             | 538 |
| BIBLIOGRAFIJA .....                                      | 549 |
| APIE AUTORIŲ .....                                       | 575 |

## PRATARMĖ

**P**ARAŠYTA DAUGYBĖ TOMŲ, KOMENTUOJANČIŲ senovės pasaulyje gyvavusias slaptąsias filosofijos sistemas, tačiau amžinosios gyvenimo tiesos, kaip ir daugelis didžiųjų pasaulio mąstytojų, dažniausiai buvo vilkimos skurdžiais rūbais. Šis veikalas yra mėginimas pateikti tomą, vertą tų regėtojų ir išminčių, kurių mintys sudaro jo puslapių esmę. Pasiiekti šią Grožio ir Tiesos sampyną kainavo nepaprastai daug, tačiau tikiu, kad rezultatas paliks skaitytojo protui tokį poveikį, kuris su kaupu pateisins visas išlaidas.

Darbas su šio tomo tekstu buvo pradėtas 1926 metų sausio pirmąją dieną ir beveik nerpertraukiamai tęsėsi daugiau nei dvejus metus. Tačiau didžioji tiriamojo darbo dalis buvo atlikta dar prieš rašant rankraštį. Literatūros rinkimas prasidėjo 1921 metais, o po trejų metų knygos planai įgavo galutinį pavidalą. Siekiant aiškumo, visų išnašų buvo atsisakyta, o įvairios citatos ir nuorodos į kitus autorius įtrauktos į tekstą logine seka. Bibliografija pridėta pirmiausia tam, kad padėtų besidomintiems pasirinkti autoritetingiausius ir svarbiausius veikalus, nagrinėjančius filosofiją bei simbolizmą, tolesnėms studijoms.

Nereiškiu pretenzijų nei į bet kokio čia pateikto teiginio neklaidingumą, nei į originalumą. Pakankamai studijavau fragmentiškus senovės raštus, kad suprasčiau, jog dogmatiški pasisakymai apie jų principus yra daugiau nei lengvabūdiški. Tradicionalizmas yra šiuolaikinės filosofijos, ypač Europos mokyklų, prakeiksmas. Nors daugelis šiame traktate esančių teiginių iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti beprotiškai fantastiški, aš nuoširdžiai mokiausi susilaikyti nuo atsiktinių metafizinių samprotavimų, pateikdamas medžiagą, kiek tai įmanoma, vadovaudamasis labiau originalių autorių dvasia, o ne raide. Prisiimdamas atsakomybę tik už klaidas, kurių čia gali pasitaikyti, tikiuosi išvengti kaltinimų plagiatu, kokių sulaukė beveik kiekvienas autorius, rašantis mistikų filosofijos tema.

Neturėdamas jokie ypatingo *izmo*, kurį norėčiau skleisti savo vardu, nemėginau iškraipyti originalių tekstų, siekdamas pagrįsti išankstines nuostatas, ir neiškraipiau doktrinų, stengdamasis sutaikyti nesutaikomus skirtumus, egzistuojančius įvairiose religinės-filosofinės minties sistemose.

Visa knygos teorija yra diametraliai priešinga šiuolaikiniam mąstymo būdai, nes ji nagrinėja temas, iš kurių atvirai tyčiojasi dvidešimtojo amžiaus sofistai. Tikrasis jos tikslas – supažindinti skaitytoją su gyvenimo hipoteze, visiškai esančia už materialistinės teologijos, filosofijos ar mokslo ribų. Didžiulis kiekis sudėtingos medžiagos tarp šių viršelių nepasi-  
duoda tobulam susisteminiui, tačiau, kiek tai įmanoma, susijusios temos buvo sugrupuotos kartu.

Nors anglų kalba pasižymi išraiškos priemonių gausa, joje keistai stinga terminų, tinkamų nusakyti abstrakčioms filosofinėms prielaidoms. Todėl norint suprasti senovės misterijų mokymus, būtinas tam tikras intuityvus suvokimas subtilesnių prasmų, slypinčių netobuluose žodžių junginiuose.

Nors dauguma bibliografijoje nurodytų leidinių yra mano asmeninėje bibliotekoje, noriu su dėkingumu pabrėžti pagalbą, kurią suteikė San Fransisko ir Los Andželo viešosios bibliotekos, Škotų apeigų bibliotekos San Fransiske ir Los Andžele, Kalifornijos universiteto bibliotekos Berklyje ir Los Andžele, „Mechanics’ Library“ San Fransiske bei Krotonos teosofijos biblioteka Ohajuje, Kalifornijoje. Už pagalbą taip pat norėčiau išreikšti ypatingą padėką šiems asmenims: poniai Maks Heindel, poniai Alisai Palmer Henderson, ponui Ernestui Dosonui ir jo darbuotojams, ponui Džonui Haului, ponui Pauliui Elderiui, ponui Filipui Vatsonui Haketui ir ponui Džonui R. Ruksteliui. Knygų paskolino ir kiti asmenys bei organizacijos, kuriems taip pat dėkoju.

Vertimas buvo pati sudėtingiausia užduotis vykdant tiriamąjį darbą šio tomo rengimo metu. Būtinų vertimų iš vokiečių kalbos, trukusių beveik trejus metus, maloniai ėmėsi ponas Alfredas Beris, atsisakęs bet kokio atlygio už savo darbą. Vertimus iš lotynų, italų, prancūzų ir ispanų kalbų atliko prof. Homeris P. Erlis. Hebrajišką tekstą redagavo rabinas Jokūbas M. Alkovas. Įvairius trumpus vertimus ir tikrinimus taip pat atliko įvairūs asmenys.

Redakciniam darbui vadovavo dr. C. B. Rowlingsonas, kurio sumaniomis pastangomis iš literatūrinio chaoso dažnai būdavo sukurta literatūrinė tvarka. Ypatingo pripažinimo taip pat nusipelno pono Roberto B. Tumondso iš „H. S. Crocker Company, Inc.“ personalo paslaugos; jam buvo patikėti techniniai sudėtingumai derinant teksto apimtį prie jam skirtos vietos. Už didžiąją dalį kūrinio literatūrinio žavesio taip pat esu dėkingas ponui M. M. Sakstonui, kuriam pirmiausia buvo diktuojamas visas rankraštis [...]. Puikios iliustruotojo pono J. Augusto Knapo pastangos padėjo sukurti spalvotų iliustracijų seriją, kuri iš esmės papildė kūrinio grožį ir išbaigtumą. Knygos spausdinimu rūpinosi ponas Frederikas E. Kystas iš „H. S. Crocker Company, Inc.“, kurio didelis asmeninis susidomėjimas šiuo tomu pasireiškė nenuilstamomis pastangomis gerinti jo kokybę. Maloningai bendradarbiaujant dr. Džonui Henriui Nešui, garsiausia spaudos dizaineriui Amerikos žemyne, knyga pasirodė unikalios ir tinkamos formos, įkūnijančios geriausius spaustuvininkų amato elementus. Padidinti iliustracijų skaičių ir pasiekti aukštesnę atlikimo kokybę, nei buvo planuota iš pradžių, tapo įmanoma pono C. E. Bensonso iš „Los Angeles Engraving Company“ dėka, kuris visa širdimi ir siela įsitraukė į šio tomo gamybą.

Išankstinis šios knygos pardavimas iki pasirodymo buvo be žinomo precedento knygų istorijoje. Pirmojo leidimo 550 egzempliorių prenumeruotojų sąrašas buvo visiškai užpildytas likus metams iki to, kai rankraštis pateko į spaustuvininko rankas. Antrasis, arba karaliaus Saliamono, leidimas, kurį sudarė 550 egzempliorių, ir trečiasis, arba teosofinis, leidimas iš 200 egzempliorių buvo išparduoti dar prieš gaunant užbaigtą tomą iš spaustuvės. Tokiam ambicingam leidiniui tai yra unikalūs pasiekimas. Nuopelnai už šią neeilinę pardavimų

programą priklauso poniai Mod F. Galiger, kurios idealas buvo ne parduoti knygą komercine prasme, o perduoti ją į rankas tiems, kurie ypač domisi joje pateikiama medžiaga. Vertingą pagalbą šiuo atžvilgiu taip pat suteikė gausūs draugai, lančę mano paskaitas ir be jokio atlygio ėmęsi bei sėkmingai įgyvendinę knygos platinimą.

Pabaigoje autorius nori su dėkingumu pripažinti savo skolą kiekvienam iš šimtų prenumeruotojų, kurių išankstiniai mokėjimai leido išleisti šį foliantą. Prisiimti milžiniškas su tuo susijusias išlaidas visiškai viršijo jo asmenines galimybes, o tie, kurie investavo į šį tomą, neturėjo jokių garantijų dėl jo išleidimo ir jokio kito užstato, išskyrus tikėjimą rašytojo sąžiningumu.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad kiekvienas skaitytojas ras naudos perskaitęs šią knygą, lygiai taip pat, kaip aš radau naudos ją rašydamas. Į ją sudėti darbo ir mąstymo metai man reiškė labai daug. Tiriamasis darbas man atvėrė daug didžiųjų tiesų; jos rašymas man atskleidė tvarkos ir kantrybės dėsnius; jos spausdinimas man parodė naujus meno ir amatų stebuklus; o visa ši veikla man padovanojo daugybę draugų, kurių kitaip tikriausiai niekada nebūčiau pažinęs. Taigi, Džono Banjano žodžiais:

*Užrašiau*

*Aš ją, kol galiausiai ji tapo*

*Ilgio ir pločio tokio, kokį dabar matote.*

MENLIS PALMERIS HOLAS

Los Andželas, Kalifornija  
1928 m. gegužės 28 d.

## IVADAS

**F**ILOSOFIJA YRA verčių nustatymo mokslas. Bet kokios būsenos ar medžiagos pranašumą prieš kitą nustato filosofija. Priskirdama pirminę svarbą tam, kas lieka pašalinus visa, kas yra antraeilu, filosofija tampa tikruoju pirmenybės ar pabrėžimo rodikliu spekuliatyvosios minties karalystėje. Filosofijos misija *a priori* yra nustatyti ryšį tarp apreikštų dalykų ir jų nematomos galutinės priežasties ar prigimtys.

„Filosofija, – rašo seras Viljamas Hamiltonas, – buvo apibūdinta [kaip]: dieviškųjų ir žmogiškųjų dalykų bei priežasčių, kuriose jie glūdi, mokslas [Ciceronas]; padarinių pažinimas per jų priežastis [Hobsas]; pakankamo pagrindo mokslas [Leibnicas]; galimų dalykų mokslas tiek, kiek jie yra galimi [Volfas]; mokslas apie dalykus, akivaizdžiai kildinamus iš pirminių principų [Dekartas]; juslinių ir abstrakčių tiesų mokslas [de Kondijakas]; proto taikymas jo teisėtiems objektams [Tenemanas]; mokslas apie visų žinių santykį su būtinaisiais žmogaus proto tikslais [Kantas]; mokslas apie pirminę ego arba mentalinio „aš“ formą [Krugas]; mokslų mokslas [Fichtė]; absoliuto mokslas [fon Šelingas]; mokslas apie absoliutų idėjų ir realybės indiferentiškumą [fon Šelingas] – arba tapatybės ir netapatybės tapatybė [Hėgelis].“ (Žr. *Paskaitos apie metafiziką ir logiką (Lectures on Metaphysics and Logic)*.)

Šešios antraštės, pagal kurias paprastai klasifikuojamos filosofijos disciplinos, yra: *metafizika*, kuri nagrinėja tokias abstrakčias sritis kaip kosmologija, teologija ir būties prigimtis; *logika*, kuri nagrinėja dėsnius, valdančius racionalų mąstymą, arba, kaip ji buvo vadinama, „klaidingų argumentų doktrina“; *etika*, kuri yra mokslas apie moralę, individualią atsakomybę ir charakterį – daugiausia skirta pastangoms nustatyti gėrio prigimtį; *psichologija*, skirta tyrinėti ir klasifikuoti tas fenomenų formas, kurios priskiriamos mentalinei kilmei; *epistemologija*, kuri yra mokslas, pirmiausia nagrinėjantis pačių žinių prigimtį ir klausimą, ar jos gali egzistuoti absoliučia forma; bei *estetika*, kuri yra mokslas apie prigimtį to, kas gražu, harmoninga, elegantiška bei kilnu, ir apie jų sukeliamas reakcijas.

Platonas filosofiją laikė didžiausiu gėriu, kokį tik Dievybė kada nors suteikė žmogui. Tačiau dvidešimtame amžiuje ji tapo gremėzdiška ir sudėtinga savavališkų bei nesuderinamų nuostatų struktūra, nors kiekviena jų pagrįsta beveik neginčijama logika. Kilnios senosios Akademijos teoremos, kurias Jamblichas lygino su dievų nektaru ir ambrozija, buvo taip užterštos nuomonėmis – kurias Herakleitas vadino dvasios kritimo liga – kad dangiškasis midus šiam didžiam neoplatonikui dabar būtų visiškai neatpažįstamas. Įtikinamas didėjančio šiuolaikinės mokslinės ir filosofinės minties paviršutiniškumo įrodymas yra nuolatinis jos dreifas materializmo link. Kai Napoleonas paklausė didžiojo astronomo Laplaso, kodėl jis

veikale *Traktatas apie dangaus mechaniką* (*Traite de la Mecanique Celeste*) nepaminėjo Dievo, matematikas naiviai atsakė: „Sire, man neprisireikė šios hipotezės!“

Traktate apie ateizmą seras Fransas Beikonas šią situaciją lakoniškai apibendrina taip: „Truputis filosofijos palenkia žmogaus protą į ateizmą; tačiau filosofinis gylis sugrąžina žmonių protus prie religijos.“ Aristotelio *Metafizika* prasideda šiais žodžiais: „Visi žmonės iš prigimties siekia pažinimo.“ Kad patenkintų šį bendrą potraukį, besiskleidžiantis žmogaus intelektas tyrinėjo įsivaizduojamos erdvės tolius išorėje ir įsivaizduojamos savasties tolius viduje, siekdamas įvertinti santykį tarp vieneto ir visumos; padarinio ir priežasties; Gamtos ir Gamtos pagrindo; proto ir proto šaltinio; dvasios ir dvasios substancijos; iliuzijos ir tikrovės.

Senovės filosofas kartą pasakė: „Tas, kuris neturi net žinių apie paprastus dalykus, yra gyvulys tarp žmonių. Tas, kuris turi tikslų žinių vien apie žmogiškuosius reikalus, yra žmogus tarp gyvulių. Tačiau tas, kuris intelektualėmis pastangomis pažįsta visa, kas gali būti pažinta, yra Dievas tarp žmonių.“ Taigi žmogaus statusą gamtos pasaulyje lemia jo mąstymo kokybė. Tas, kurio protas pavergtas gyvuliškų instinktų, filosofiškai nėra pranašesnis už galviją; tas, kurio racionaliosios galios svarsto žmogiškuosius reikalus, yra žmogus; o tas, kurio intelektas iškeltas iki dieviškųjų tikrovių apmąstymo, jau yra pusdievis, nes jo būtis dalijasi šviesa, prie kurios jį priartino jo protas. Šlovinimo giesmėje „mokslo mokslui“ Ciceronas nejučiomis sušunka: „O filosofija, gyvenimo vadove! O dorybių ieškotoja ir ydų naikintoja! Kas būtume buvę mes ir visų amžių žmonija be tavęs? Tu sukūrei miestus; tu suvienijai išsibarsčiusius žmones bendram visuomeninio gyvenimo džiaugsmui.“

Šiame amžiuje žodis *filosofija* turi mažai prasmės, jei prie jo nepridedamas koks nors kitas apibūdinantis terminas. Filosofijos visuma suskilo į daugybę *izmų* – daugiau ar mažiau priešiškių, kurie taip susitelkė į pastangas paneigti vieni kitų klaidas, jog prakilnesni dieviškosios tvarkos ir žmonijos lemties klausimai patyrė apgailėtiną nepriežiūrą. Ideali filosofijos funkcija yra tarnauti kaip stabilizuojanti jėga žmogaus mąstymui. Dėl savo vidinės prigimties ji turėtų neleisti žmogui kada nors nustatyti neprotingų gyvenimo dėsnių. Tačiau patys filosofai sužlugdė filosofijos tikslus, savo svaichiojimais pralenkdami tuos neapmokytus protus, kuriuos jie turėtų vesti tiesiu ir siauru racionalaus mąstymo keliu. Išvardyti ir klasifikuoti bet kurias, išskyrus svarbiausias dabar pripažįstamas filosofijos mokyklas, neleidžia šio tomo puslapių apimtis. Platų filosofijos apimamą spekuliacijų lauką geriausiai įvertinsime trumpai apžvelgę keletą iškiliausių filosofinių disciplinų sistemų, kurios valdė minties pasaulį pastaruosius dvidešimt šešis šimtmečius. Graikų filosofijos mokykla prasidėjo nuo septynių įamžintų mąstytojų, kuriems pirmiesiems buvo suteiktas *Sophos*, arba „išmintingųjų“, vardas. Pasak Diogeno Laertijaus, tai buvo Talis, Solonas, Chilonas, Pitakas, Bijantas, Kleobulas ir Periandras. Talis manė, kad vanduo yra pirminis principas arba elementas, ant kurio žemė plūduriuoja tarsi laivas, o žemės drebėjimai yra šios visuotinės jūros neramumų padarinys. Kadangi Talis buvo jonėnas, jo mokymą tęsianti mokykla tapo žinoma kaip jonėniškoji. Jis mirė 546 m. pr. Kr., o jo įpėdiniu tapo Anaksimandras, po kurio sekė Anaksimenas, Anaksagoras ir Archelausas, su kuriuo jonėniškoji mokykla ir baigėsi. Anaksimandras, nesutikdamas su savo mokytoju Taliu, teigė, kad neišmatuojama ir neapibrėžiama begalybė yra principas,

iš kurio kyla visi dalykai. Anaksimenas tvirtino, kad oras yra pirmasis visatos elementas; kad sielos ir net pati Dievybė yra iš jo sudarytos.

Anaksagoras (kurio doktrina dvelkia atomizmu) laikė Dievą begaliniu, savaime judančiu protu; kad šis dieviškasis begalinis Protas, neįkalintas jokiame kūne, yra veikiančioji visų dalykų priežastis; iš begalinės materijos, susidedančios iš panašių dalių, viskas pagal savo rūšį buvo sukurta dieviškojo proto, kuris tada, kai visi dalykai pradžioje buvo sumišę į vientisą raizgalynę, atėjo ir įvedė juose tvarką. Archelausas teigė, kad visų dalykų principas yra dvejo-pas: protas (kuris buvo bekūnis) ir oras (kuris buvo kūniškas), o pastarojo retėjimas ir tankėjimas virto atitinkamai ugnimi ir vandeniu. Žvaigždės Archelausas įsivaizdavo kaip degančias geležines plokštes. Herakleitas (gyvenęs 536–470 m. pr. Kr. ir kartais priskiriamas jonėniškajai mokyklai) savo doktrinoje apie kismą ir amžinąją tėkmę teigė, kad ugnis yra pirmasis elementas, o kartu ir būseną, į kurią pasaulis galiausiai sugriš. Pasaulio sielą jis laikė garavimu iš jo drėgnųjų dalių, o jūros potvynių ir atoslūgių priežastimi skelbė saulę.

Po savo įkūrėjo Pitagoro Samiečio *Italijos*, arba *pitagorininkų*, mokykla tarp savo ryškiausių atstovų mini Empedoklį, Epicharmą, Architą, Alkmėjoną, Hipasą, Filolajų ir Eudoksą. Pitagoras (apie 580–500 m. pr. Kr.) matematiką laikė švenčiausiu ir tiksliausiu iš visų mokslų ir iš visų, atvykstančių pas jį mokytis, reikalavo išmanyti aritmetiką, muziką, astronomiją ir geometriją. Jis ypač pabrėžė *filosofinį gyvenimą* kaip būtiną išminties sąlygą. Pitagoras buvo vienas pirmųjų mokytojų, įkūrusių bendruomenę, kurioje visi nariai teikė vienas kitam abipusę pagalbą, bendrai siekdami aukštųjų mokslų. Jis taip pat įvedė retrospekcijos discipliną kaip būtiną dvasinio proto ugdymui. Pitagorizmą galima apibendrinti kaip metafizinių samprotavimų sistemą, nagrinėjančią santykius tarp skaičių ir būties priežastinių veiksnių. Ši mokykla taip pat pirmoji išdėstė dangaus harmonikos, arba „sferų muzikos“, teoriją. Johanas Reichlinas apie Pitagorą sakė, kad šis savo mokiniams nieko nemokė prieš tylėjimo discipliną, nes tyla esanti pirmasis kontempliacijos pradas. Aristotelis *Sofiste* retorikos atradimą priskiria Empedokliui. Tiek Pitagoras, tiek Empedoklis pripažino transmigracijos teoriją; pastarasis sakė: „Berniukas buvau, vėliau mergaitė tapau; augalu, paukščiu, žuvimi ir plačiojoje jūroje plaukiau.“

Architui priskiriamas sraigto ir kėlimo krano išradimas. Malonumą jis skelbė esant maru, nes šis priešinasi proto saikingumui; jis manė, kad žmogus be klastos yra toks pat retas kaip žuvis be kaulų.

*Elėjiečių* sektą įkūrė Ksenofanas (570–480 m. pr. Kr.), pasižymėjęs savo puolimais prieš Homero ir Hesiodo kosmologines bei teogonines pasakas. Ksenofanas teigė, kad Dievas yra „vienas ir bekūnis, savo substancija ir pavidalu apvalus, niekuo neprimenantis žmogaus; kad Jis yra visas matymas ir visas girdėjimas, tačiau nekvėpuoja; kad Jis yra visa ko esmė, protas ir išmintis, neatsiradęs, bet amžinas, neįjuntantis kančios, nekintantis ir racionalus“. Ksenofanas tikėjo, kad visi egzistuojantys dalykai yra amžini, kad pasaulis neturi nei pradžios, nei pabaigos, o visa, kas atsirado, yra pavaldus nykimui. Jis sulaukė garbaus amžiaus ir sakoma, kad savo rankomis palaidojo savo sūnus. Parmenidas mokėsi pas Ksenofaną, tačiau niekada visiškai nepritarė jo doktrinoms. Parmenidas skelbė, kad joslės yra nepatikimos, o protas – vienintelis tiesos kriterijus. Jis pirmasis teigė, kad žemė yra apvali, taip pat suskirstė jos paviršių į karščio ir šalčio zonas.

Melisas, priskiriamas elėjiečių mokyklai, laikėsi daugelio nuomonių, bendrų su Parmenidu. Visatą jis skelbė esant nepajudinamą, nes, užimdama visą erdvę, ji neturi vietos, į kurią galėtų būti pajudinta. Be to, jis atmetė tuštumos erdvėje teoriją. Zenonas Elėjietis taip pat tvirtino, kad tuštuma negali egzistuoti. Atmesdamas judėjimo teoriją, jis teigė, kad yra tik vienas Dievas, kuris yra amžina, neatsiradusi Būtybė. Kaip ir Ksenofanas, jis Dievybę įsivaizdavo sferos pavidalo. Leukipas manė, kad Visatą sudaro dvi dalys: viena pilna, o kita – tuštuma. Iš Begalybės daugybė smulkių fragmentiškų kūnelių nusileido į tuštumą, kur, nuolatos judėdami, jie susiorganizavo į substancijos sferas.

Didysis Demokritas tam tikru laipsniu išplėtojo Leukipo atomistinę teoriją. Demokritas skelbė, kad visų dalykų pradai yra dvejopi: atomai ir tuštuma. Abu jie, tvirtino jis, yra begaliniai: atomai – skaičiumi, o tuštuma – dydžiu. Tad visi kūnai turi būti sudaryti iš atomų arba tuštumos. Atomai pasižymėjo dviem savybėmis – forma ir dydžiu, abiem joms būdinga begalinė įvairovė. Demokritas taip pat manė, kad siela yra atominės sandaros ir sunyksta kartu su kūnu. Jis tikėjo, kad protas yra sudarytas iš dvasinių atomų. Aristotelis užsimena, kad Demokritas savo atomistinę teoriją kildino iš pitagorininkų doktrinos apie *Monadą*. Prie elėjiečių taip pat priskiriami Protagoras ir Anaksarchas.

Sokratas (469–399 m. pr. Kr.), *sokratiškosios* sektos pradininkas, būdamas iš esmės skeptikas, neprimetė savo nuomonės kitiems, bet klausinėdamas skatino kiekvieną žmogų išreikšti savo filosofiją. Pasak Plutarcho, Sokratas bet kurią vietą laikė tinkama mokymui, nes visas pasaulis jam buvo dorybės mokykla. Jis teigė, kad siela egzistavo dar prieš kūną ir prieš į jį pasinerdama turėjo visas žinias; kad sielai patekus į materialų pavidalą ji apmirė, tačiau diskusijos apie juslinius objektus privertė ją vėl nubusti ir atgauti savo pirminį žinojimą. Šiomis prielaidomis buvo pagrįstas jo siekis skatinti sielos galią pasitelkiant ironiją ir indukcinių samprotavimą. Apie Sokratą buvo sakoma, kad vienintelis jo filosofijos objektas buvo žmogus. Jis pats skelbė filosofiją esant tikrosios laimės keliu, o jos tikslą – dvejopu: (1) kontempliuoti Dievą ir (2) išlaisvinti sielą iš kūniškų pojūčių.

Jis manė, kad visų dalykų pradai yra trys: *Dievas, materija ir idėjos*. Apie Dievą jis sakė: „Kas Jis yra, nežinau; kas Jis nėra – žinau.“

Materiją jis apibūdino kaip atsiradimo ir nykimo objektą; idėją – kaip negendančią substanciją, Dievo intelektą. Išmintį jis laikė dorybių suma. Tarp žymių sokratiškosios sektos narių buvo Ksenofontas, Eschinas, Kritonas, Simonas, Glaukonas, Simijas ir Kebetas. Profesorius Celeris, didis senovės filosofijų autoritetas, neseniai pareiškė, kad Ksenofonto raštai, susiję su Sokratu, yra klastotės. Kai Aristofano *Debesys*, komedija, parašyta siekiant išjuokti Sokrato teorijas, buvo pastatyta pirmą kartą, pats didysis skeptikas apsilankė spektaklyje. Per vaidinimą, kuriame jis buvo vaizduojamas šaržuotai – sėdintis krepšyje aukštai ore ir tyrinėjantis saulę, Sokratas ramiai atsistojo savo vietoje, kad Atėnų žiūrovai galėtų geriau palyginti jo paties nepatrauklius bruožus su groteskiška kauke, kurią dėvėjo jį įkūnijantis aktorius.

*Elidės* sektą įkūrė Fedonas Elidietis, kilmingos šeimos jaunuolis, kuris Sokrato raginimu buvo išpirktas iš vergijos ir tapo jo atsidavusiu mokiniu. Platonas taip žavėjosi Fedono protu, kad vieną žymiausių savo traktatų pavadino *Fedonu*. Fedoną jo mokykloje pakeitė Plistenas,

o šį savo ruožtu – Menedemas. Apie Elidės sektos doktrinas žinoma nedaug. Manoma, kad Menedemas buvo linkęs į Stilpono ir megariečių sektos mokymus. Kai buvo paprašyta Menedemo nuomonės, jis atsakė, kad esąs laisvas, taip leisdamas suprasti, jog dauguma žmonių yra savo nuomonių vergai. Menedemas, matyt, buvo kiek kovingo būdo ir iš savo paskaitų dažnai grįždavo smarkiai sumuštas. Žymiausias jo teiginys formuluojamas taip: tai, kas nėra tas pats, skiriasi nuo to, su kuo nėra tas pats. Pripažinus šį argumentą, Menedemas tęsė: teikti naudą nėra tas pats, kas gėris, todėl gėris neneša naudos. Po Menedemo laikų Elidės sekta tapo žinoma kaip Eretrijos sekta. Jos atstovai atmetė visus neigiamus teiginius bei visas sudėtingas ir abstrakčias teorijas, teigdami, kad tik teigiamos ir paprastos doktrinos gali būti teisingos.

*Megariečių* sektą įkūrė Euklidas Megarietis (ne garsusis matematikas), didelis Sokrato gerbėjas. Atėniečiai priėmė įstatymą, skiriantį mirties bausmę bet kuriam Megaros piliečiui, rastam Atėnų mieste. Nė kiek neišsigandęs, Euklidas apsiliko moteriškais drabužiais ir naktimis vaikščiojo mokytis pas Sokratą. Po žiaurios savo mokytojo mirties Sokrato mokiniai, bijodami panašaus likimo, pabėgo į Megarą, kur Euklidas juos priėmė su didžiausia pagarba. Megariečių mokykla perėmė Sokrato doktriną, kad dorybė yra išmintis, papildydama ją elėjiečių samprata, jog gėris yra absoliuti vienybė, o visas kismas – juslių iliuzija. Euklidas tvirtino, kad gėris neturi priešybės, todėl blogis neegzistuoja. Paklaustas apie dievų prigimtį, jis pareiškė nieko nežinantis apie jų nusiteikimą, išskyrus tai, kad jie nekenčia smalsuolių.

Megariečiai kartais priskiriami dialektikų filosofams. Euklidą (mirė 374? m. pr. Kr.) jo mokykloje pakeitė Eubulidas, tarp kurio mokinių buvo Aleksinas ir Apolonijus Kronas. Eufantas, sulaukęs garbaus amžiaus ir parašęs daug tragedijų, buvo vienas žymiausių Eubulido sekėjų. Diodoras paprastai priskiriamas megariečių mokyklai, nes klausėsi Eubulido paskaitų. Pasak legendos, Diodoras mirė iš sielvarto, nes negalėjo akimirksniu atsakyti į tam tikrus klausimus, kuriuos jam uždavė Stilponas, vienu metu buvęs megariečių mokyklos vadovu. Diodoras teigė, kad niekas negali būti pajudinta, nes norint ką nors pajudinti, tai turi būti iškelta iš vietos, kurioje yra, ir perkelta į vietą, kurioje nėra, o tai neįmanoma, nes visi dalykai visada privalo būti tose vietose, kuriose jie yra.

Kinikai buvo sekta, kurią įkūrė Antistenas Atėnietis (444–365? m. pr. Kr.), Sokrato mokinys. Jų doktriną galima apibūdinti kaip kraštutinį individualizmą, kuris žmogų suvokia kaip egzistuojantį vien tik sau pačiam ir propaguoja jį apsupti nedarna, kančia bei didžiausiu nepriteklumi, kad šis būtų priverstas dar labiau atsiriboti savo paties prigimtyje. Kinikai atsisakė viso pasaulietinio turto, gyveno pačiose prasčiausiose pastogėse ir mito pačiu grubiausiu bei paprasčiausiu maistu. Remdamiesi prielaida, kad dievams nieko nereikia, kinikai tvirtino, jog tie, kurių poreikiai yra mažiausi, atitinkamai labiausiai priartėja prie dievybių. Paklaustas, ką laimėjo iš filosofinio gyvenimo, Antistenas atsakė išmokęs kalbėtis su savimi.

Diogenas Sinopietis labiausiai prisimenamas dėl statinės Metronone, kuri daugelį metų jam atstojo namus. Atėnų gyventojai mylėjo filosofą elgetą, o kai vienas jaunuolis juokaudamas statinėje išgręžė skylę, miestas padovanojo Diogenui naują, o jaunuolį nubaudė. Diogenas tikėjo, kad gyvenime nieko negalima tinkamai pasiekti be pratybų. Jis teigė, kad viskas pasaulyje priklauso išminčiui; šį teiginį jis įrodinėjo tokia logika: „Viskas priklauso dievams;

dievai yra išminčių draugai; tarp draugų viskas yra bendra; todėl viskas priklauso išminčiui.“ Tarp kinikų minimi Monimas, Onesikritas, Kratas, Metroklis, Hiparchija (kuri ištekęjo už Krato), Menipas ir Menedemas.

*Kireniečių* sekta, įkurta Aristipo Kireniečio (435–356? m. pr. Kr.), skelbė hedonizmo doktriną. Sužinojęs apie Sokrato šlovę, Aristipas nukeliavo į Atėnus ir pasišventė didžiojo skeptiko mokymams. Sokratas, nusivylęs Aristipo polinkiu į jauslingumą ir savanaudiškumą, veltui stengėsi jaunuolį perauklėti. Aristipas pasižymėjo principų ir elgesio nuoseklumu, nes gyveno visiškai sutardamas su savo filosofija, kad malonumų paieška yra pagrindinis gyvenimo tikslas. Kireniečių doktrinas galima apibendrinti taip: viskas, kas iš tikrųjų žinoma apie bet kokį objektą ar būseną, yra jausmas, kurį tas dalykas sužadina žmogaus prigimtyje. Etikos srityje tai, kas sukelia maloniausią jausmą, atitinkamai turi būti laikoma didžiausiu gėriu. Emocinės reakcijos skirstomos į malonias arba švelnias, šiurkščias ir niekines. Malonios emocijos tikslas yra malonumas; šiurkščios emocijos tikslas – sielvartas; niekinės emocijos tikslas – niekas.

Dėl dvasinio ydingumo kai kurie žmonės malonumo netrokšta. Tačiau tikrovėje malonumas (ypač kūniškas) yra tikrasis egzistencijos tikslas ir visaip pranoksta protinius bei dvasinius džiaugsmus. Be to, malonumas apsiriboja vien tik šia akimirka; dabar yra vienintelis laikas. Į praeitį negalima žvelgti be apgailestavimo, o į ateitį – be nuogąstavimo; todėl nei viena, nei kita nepadedą patirti malonumo. Nė vienas žmogus neturėtų sielvartauti, nes sielvartas yra sunkiausia iš visų ligų. Prigimtis leidžia žmogui daryti viską, ko jis trokšta; jį riboja tik jo paties įstatymai ir papročiai. Filosofas yra tas, kuris laisvas nuo pavydo, meilės bei prietarų ir kurio dienos yra vienas ilgas malonumų ratas. Taip Aristipas pasidavimą malonumams iškėlė į svarbiausią vietą tarp dorybių. Be to, jis teigė, kad filosofai pastebimai skiriasi nuo kitų žmonių tuo, jog jie vieninteliai nekeistų savo gyvenimo tvarkos net ir tuo atveju, jei visi žmonių įstatymai būtų panaikinti. Tarp žymių filosofų, kuriems darė įtaką kireniečių doktrinos, buvo Hegesijas, Anikeris, Teodoras ir Bionas.

Akademikų *filosofų* sekta, kurią įkūrė Platonas (427–347 m. pr. Kr.), buvo padalyta į tris pagrindines dalis – Senąją, Vidurinę ir Naująją akademijas. Tarp senųjų akademikų buvo Speusipas, Ksenokratas, Polemonas, Kratas ir Krantoras. Arkesilajas įsteigė Vidurinę akademiją, o Karneadas įkūrė Naująją. Svarbiausias iš Platono mokytojų buvo Sokratas. Platonas daug keliavo, o egiptiečiai jį inicijavo į hermetizmo filosofijos gelmes. Jis taip pat daug perėmė iš pitagorininkų doktrinų. Ciceronas apibūdina treją Platono filosofijos sandarą, kurią sudaro etika, fizika ir dialektika. Platonas gėrį apibrėžė kaip treją: sielos gėrį, pasireiškiantį per dorybes; kūno gėrį, pasireiškiantį per dalių simetriją ir ištvermę; ir išorinio pasaulio gėrį, pasireiškiantį per visuomeninę padėtį ir bendrystę. *Speusipo knygoje apie Platono apibrėžimus* (*The Book of Speusippus on Platonic Definitions*) tas didis platonikas taip apibrėžia Dievą: „Būtybė, kuri gyvena nemari savo pačios dėka, kuriai pakanka savo pačios palaimos, amžinoji Esmė, savo pačios gerumo priežastis.“ Pasak Platono, *Vienis* yra tinkamiausias terminas Absoliutui apibrėžti, kadangi visuma eina pirma dalių, o įvairovė priklauso nuo vienybės, bet ne vienybė nuo įvairovės. Maža to, Vienis yra pirmiau už būtį, nes *būtis* yra Vienio atributas arba būseną.



Iš Thotnasino *Recul des Figures, Groupes, Thermes, Fontaines, Vases et autres Ornaments*

#### PLATONAS

Tikrasis Platono vardas buvo Aristoklis. Kai tėvas jį atvedė mokytis pas Sokratą, didysis skeptikas pareiškė, kad praėjusią naktį sapnavo baltą gulbę, o tai buvo ženklas, kad jo naujasis mokinys taps vienu iš pasaulio nušvitusiųjų. Pasakojama tradicija, kad nemirtingąjį Platoną Sicilijos karalius pardavė į vergiją.

Tikrasis Platono vardas buvo Aristoklis. Kai tėvas jį atvedė mokytis pas Sokratą, didysis skeptikas pareiškė, kad praėjusią naktį sapnavo baltą gulbę, o tai buvo ženklas, kad jo naujasis mokinys taps vienu iš pasaulio nušvitusiųjų. Pasakojama tradicija, kad nemirtingąjį Platoną Sicilijos karalius pardavė į vergiją.

„Turint omenyje, kad jis ne tik puikiai išmanė kiekvieną mokslą, kaip gausiai liudija jo darbai, bet ir rašė beveik visomis temomis, kurias apima žmogaus žinių ratas, ir darė tai neprilygstamai tiksliai bei meistriškai, nežinia, kuo reikėtų žavėtis labiau – jo proto skvarba ar platumu.“

Apie Aristotelio filosofiją tas pats autorius sako:

„Aristotelio moralinės filosofijos tikslas yra tobulumas per dorybes, o jo kontempliatyvosios filosofijos tikslas – sąjunga su vieninteliu visų dalykų pradū.“

Platono filosofija remiasi prielaida apie tris būties pakopas: tai, kas judina būdamas nejudinamas; tai, kas juda pats savaime; ir tai, kas yra judinama. Tai, kas nejudama, bet judina, yra pirmesnis už tai, kas juda pats savaime, o šis lygiai taip pat yra pirmesnis už tai, ką jis judina. Tai, kam judėjimas būdingas savaime, negali būti atskirta nuo savo judinamosios galios; todėl tai negali suirti. Tokios prigimties yra nemarieji. Tai, kam judėjimas suteikiamas kito, gali būti atskirta nuo savo gyvybinio prado šaltinio; todėl tai gali suirti. Tokios prigimties yra mirtingos būtybės. Už mirtinguosius ir nemariusius viršesnė yra ta būseną, kuri nuolat judina, tačiau pati yra nejudinama. Šiai sandarai būdinga išlikimo galia, todėl tai yra Dieviškasis Pastovumas, ant kurios yra pagrįsta visa ko visuma. Būdamas kilnesnis net už tai, kas juda pats savaime, nejudinamas Judintojas yra aukščiausia vertybė. Platoniškoji disciplina buvo pagrįsta teorija, kad mokymasis iš tikrųjų yra prisiminimas arba sielos ankstesnėje egzistencijos būsenoje įgytų žinių iškėlimas į objektyvumą. Prie įėjimo į Platono mokyklą Akademijoje buvo parašyti žodžiai: „Tegul čia neįžengia niekas, neišmanantis geometrijos.“

Po Platono mirties jo mokiniai pasidalijo į dvi grupes. Vieni, *akademikai*, ir toliau rinkosi Akademijoje, kurioje jis kadaise pirmininkavo; kiti, *peripatetikai*, persikėlė į Licėjų, vadovaujami Aristotelio (384–322 m. pr. Kr.). Platonas pripažino Aristotelį savo didžiausiu mokiniu ir, pasak Filopono, vadino jį „mokyklos protu“. Jei Aristotelis nedalyvaudavo paskaitose, Platonas sakydavo: „Intelektas čia nėra.“ Apie neeilinį Aristotelio genijų Tomas Teiloras įvade į *Metafiziką* rašo:

Aristotelis filosofiją suvokė kaip dvilypę: praktinę ir teorinę. Praktinė filosofija apėmė etiką ir politiką; teorinė filosofija – fiziką ir logiką. Metafiziką jis laikė mokslu apie tą substanciją, kuriai savaime būdingas judėjimo ir ramybės principas. Aristoteliui siela yra tai, kuo žmogus pirmiausia gyvena, jaučia ir supranta. Todėl sielai jis priskyrė tris galias: maitinančiąją, juntančiąją ir intelektualiąją. Be to, jis manė, kad siela yra dvilypė – racionali ir irracionali – ir kai kuriais atžvilgiais juslinį suvokimą iškelė aukščiau už protą. Aristotelis išmintį apibrėžė kaip mokslą apie pirmąsias Priežastis. Keturios pagrindinės jo filosofijos dalys yra dialektika, fizika, etika ir metafizika. Dievas apibrėžiamas kaip Pirminis judintojas, geriausia iš būtybių, nejudama Substancija, atskirta nuo juslinių dalykų, neturinti kūniško dydžio, be dalių ir nedali. Platonizmas remiasi *a priori* samprotavimu; aristotelizmas – *a posteriori* samprotavimu. Aristotelis mokė savo mokinį Aleksandrą Didįjį jausti, kad jei jis nepadarė gero darbo, tą dieną jis nevaldė. Tarp jo sekėjų buvo Teofrastas, Stratonas, Likonas, Aristonas, Kritolajas ir Diodoras.

Apie *skepticizmą*, kurį skelbė Pironas Elidietis (365–275 m. pr. Kr.) ir Timonas, Sekstas Empirikas sakė, kad tie, kurie ieško, turi rasti arba neigti radę ar galintys rasti, arba atkakliai tęsti paieškas. Tie, kurie mano radę tiesą, vadinami „dogmatikais“; tie, kurie mano ją esant nesuvokiamą – „akademikais“; tie, kurie vis dar ieško, – „skeptikais“. Skepticizmo požiūrį į tai, kas pažinu, Sekstas Empirikas apibendrina šiais žodžiais:

„Tačiau pagrindinis skepticizmo pamatas yra tai, kad kiekvienam argumentui egzistuoja lygiavertis priešingas argumentas, kuris verčia mus susilaikyti nuo dogmatizavimo.“

Skeptikai griežtai priešinosi dogmatikams ir buvo agnostikai ta prasme, kad pripažintas teorijas apie Dievybę laikė prieštaraujančiomis sau pačioms ir neįrodomomis. „Kaip, – klausė skeptikas, – galime turėti neabejotinų žinių apie Dievą, nežinodami nei Jo substancijos, nei pavidalo, nei vietos; mat kol filosofai šiais klausimais nesutaikomai nesutaria, jų išvados negali būti laikomos neabejotinai teisingomis?“. Kadangi absoliutus žinojimas buvo laikomas nepasiekiamu, skeptikai savo disciplinos tikslą įvardijo taip:

„Nuomonėse – ramybė; potraukiuose – saikas; nerimą keliančiuose dalykuose – susilaikymas.“

Sektą, vadinamą *stoikais*, įkūrė Zenonas Kitijietis (340–265 m. pr. Kr.), mokėsis pas kinišką Kratą; iš šios sektos ir kilo stoikai. Zenoną pakeitė Kleantas, Chrisipas, Zenonas Tarsietis, Diogenas, Antipatras, Panaitijas ir Posidonijas. Garsiausi iš Romos stoikų yra Epiktetas ir Markas Aurelijus. Stoikai iš esmės buvo panteistai, nes laikėsi nuostatos, jog kadangi nėra nieko geresnio už pasaulį, tai pasaulis ir yra Dievas. Zenonas pareiškė, kad pasaulio protas yra pasklidęs jame tarsi sėkla. Stoicizmas yra materialistinė filosofija, nurodanti savanorišką susitaikymą su gamtos dėsniais. Chrisipas teigė, kad gėris ir blogis, būdami priešpriešos, abu yra būtini, nes vienas kitą palaiko. Siela buvo laikoma kūnu, pasiskirsčiusiu po fizinį pavidalą

Skaitykite likusius  
**556** iš **576** puslapių,  
įsigiję šią knygą

**www.obuolys.lt**

---

**KITI KNYGŲ FORMATAI:**



**Audio  
knyga**



**Elektroninė  
knyga**

## VISOS PASAULIO PASLAPTYS – VIENOJE KNYGOJE

Ar kada nors susimąstėte, kas slypi už senųjų religijų, mitų ir ritualų? Kokią išmintį simboliais užkodavo Egipto žyniai, graikų filosofai, kabalistai, alchemikai, rozenkreiceriai ir masonai?

Manly P. Hallo klasika tapusi knyga „Slaptasis visų amžių mokymas“ atveria duris į paslaptingą Vakarų dvasinės ir filosofinės tradicijos pasaulį. Čia susipažinsite su senovės misterijomis, Hermio Trismegisto mokymu, Atlantidos legenda, piramidžių simbolika, Pitagoro filosofija, kabala, alchemija, Taro kortomis, masonų ir rozenkreicerių tradicijomis bei mistine krikščionyste.

Ši knyga – ne tik vienas svarbiausių ezoterinės filosofijos veikalų pasaulyje. Tai ir nepaprasta kelionė per šimtus istorinių iliustracijų, graviūrų, simbolių, diagramų ir mistinių schemų, kurios leidžia pažinti senųjų civilizacijų pasaulėžiūrą taip, kaip jos neperteks jokia kita knyga.

Keliaudami iš vienos epochos į kitą pamatysite, kaip religija, filosofija, mokslas ir mitologija persipina tarpusavyje, o tos pačios idėjos, keisdamos pavidalus, išlieka gyvos tūkstančius metų.



  
Skaityk.  
Komentuok.  
Sek.

[linktr.ee/obuolys.lt](http://linktr.ee/obuolys.lt)

ISBN 978-609-502-002-4



Ezoterinė literatūra